

NOTA INFORMATIVĂ

la proiectul Legii cu privire la modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie)

I. Denumirea autorului și, după caz, a participanților la elaborarea proiectului

Proiectul de Lege cu privire la modificarea unor acte normative (*asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie*) este elaborat de Ministerul Justiției, inclusiv în baza propunerilor înaintate de A.O. „La Strada” și Ministerul Muncii și Protecției Sociale. De asemenea, în cadrul elaborării și definitivării proiectului de lege, în cadrul grupului de lucru constituit pe platforma Ministerului Justiției au participat reprezentanți ai mediului academic, procurori și avocați, care au contribuit la determinarea celor mai bune soluții legislative.

II. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului și finalitățile urmărite prin implementarea noilor reglementări

Libertatea și inviolabilitatea sexuală sunt valori protejate atât de normele și standardele internaționale cât și de normele naționale. Astfel, legislația Republicii Moldova a cunoscut o evoluție progresistă în domeniul protecției libertății și inviolabilității sexuale.

Articolele 24 și 28 din *Constituția Republicii Moldova* stipulează că statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică. Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată. Componenta intimă a vieții private, garantată prin Legea Supremă, are ca scop protejarea identității persoanei, a sferei vieții sale intime, a relațiilor personale, inclusiv a libertății sexuale.

În același timp, protecția libertății sexuale, combaterea fenomenului abuzului sexual și violenței în familie precum și protecția victimelor acestei sfere, a constituit o prioritate consfințită atât în actele internaționale europene, cât și în cele universale. Evoluția cadrului legislativ național se datorează implementării mecanismelor și practicii internaționale în sistemul justiției penale. În acest sens, liniile directorii au fost trasate de către:

- *Convenția Consiliului Europei cu privire la protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale* (Convenția de la Lanzarote) ratificată de către Republica Moldova prin Legea nr. 263/2011;

- *Statutul Curții Penale Internaționale*, ratificat prin Legea nr. 212 din 09.09.2010 care a stat la baza Legii nr. 64 din 04.04.2013 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova;

- *Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice* (Convenția de la Istanbul), fiind la 6 februarie 2017 semnată de către Reprezentantul Permanent al Republicii Moldova pe lângă Consiliul Europei. Procedura de ratificare este finalizată, Guvernul aprobând, în acest sens, la 27 decembrie 2019, proiectul de lege cu privire la ratificare, iar la 14 octombrie 2021 a fost adoptată Legea nr. 144/2021 cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice

Convenția de la Istanbul reprezintă tratatul internațional cel mai cuprinzător, care abordează această violare gravă a drepturilor omului și tinde spre toleranța zero privind această formă de violență (violența sexuală și violența în familie).

Semnarea de către Republica Moldova a actelor internaționale menționate supra, impune obligația pozitivă a statului de a consfinți aceste prevederi în legislația națională și a stabili un cadru normativ atât material cât și procesual compatibil cu standardele internaționale.

În acest sens se reiterează că în linii mari, legislația Republicii Moldova a fost modificată în vederea implementării standardelor internaționale și conține prevederi legislative de rigoare, însă, reieșind din caracterul evolutiv al relațiilor sociale, statul are obligația de a adapta normele legislative la realitățile sociale și a acorda o maximă protecție atât vieții și inviolabilității sexuale cât și victimei violenței în familie. Necesitatea implementării standardelor internaționale în acest domeniu rezidă însăși din importanța respectării drepturilor reproductive al femeilor protejării acestora de diverse forme de violență.

Obiectivul general: Fortificarea drepturilor materiale și procesuale ale victimelor infracțiunilor de violență în familie și a infracțiunilor ce atentează la libertatea și inviolabilitatea sexuală a acestora prin adaptarea cadrului normativ intern la standardele și practicile internaționale.

III. Principalele prevederi ale proiectului

Pornind de la această stare de lucruri, dar și în vederea îmbunătățirii cadrului legal existent, a neadmiterii încălcărilor privind drepturile victimelor atât la etapa de urmărire penală, cât și în cadrul examinării cauzelor de către instanțele de judecată se propune modificarea normelor din *Codul penal*, *Codul de procedură penală*, *Codul de procedură civilă*, *Codul de executare* și *Codul Contravențional*. Prevederile proiectului sunt structurate în următoarele compartimente.

I. Neadmiterea înlăturării răspunderii penale în rezultatul împăcării victimei cu infractorul

De regulă, infractorul aflându-se în libertate, ușor influențează victima și o convinge să accepte concilierea. În acest sens, se propune modificarea articolului 109 din *Codul penal*, astfel ca orice infracțiune ce atentează la libertatea și inviolabilitatea sexuală să excludă împăcarea părților, respectiv. Prin urmare, la alineatul (1) articolul 109, textul „capitolele II-VI” este substituit cu textul „II-III, V-VI”, excluzându-se astfel capitolul IV [Infracțiunile privind viața sexuală] din categoriile de infracțiuni pentru care este permisă împăcarea. Aceleași modificări se operează și la art. 276 alin. (1) din *Codul de procedură penală*. Unica excepție de la capitolul IV, intervine doar în cazul infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave săvârșite de minori.

Potrivit Studiului „Analiza practicii judiciare privind infracțiunile cu caracter sexual pentru identificarea lacunelor care privează victimele de remediu efectiv și protecție”, elaborat de A.O. „La Strada” din totalul de 240 cauze penale privind viața sexuală care au fost examinate, în 120 cauze victimele au depus cereri de încetare a procesului în legătură cu împăcarea părților. Au fost acceptate 83 cereri de împăcare și respinse 37 cereri. Potrivit studiului, de regulă, din conținutul deciziilor de încetare a procesului nu rezultă cercetarea motivelor împăcării și dacă consimțământul victimei este liber exprimat, fără influență și presiuni din partea făptuitorului.

Potrivit art. 55 din Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice „Părțile vor asigura faptul că investigațiile sau urmărirea judiciară a infracțiunilor stabilite în conformitate cu Articolele 35, 36 (Violența sexuală, inclusiv violul – n.n.), 37, 38 și 39 ale prezentei Convenții nu vor fi dependente în întregime de o raportare sau plângere depusă de victimă, dacă infracțiunea a fost comisă în întregime sau parțial pe teritoriul său, precum și că procedurile pot continua chiar dacă victima își retrage declarația sau plângerea.” Prin urmare, organele de aplicare a legii trebuie să cerceteze prezumata infracțiune în mod pro-activ, pentru a colecta probe materiale și a asigura că urmărirea penală poate fi efectuată chiar dacă victima și-a retras declarațiile sau plângerea. În sine, prevederea de la art. 55 din Convenție nu

interzice împăcarea victimei cu presupusul infractor, aceasta doar determină rolul pro-activ al organelor de urmărire penală de a nu depinde de plângerea prealabilă a victimei la pornirea urmăririi penale, de a avea decizia de a continua urmărirea penală. Totodată, deoarece în sine actul împăcării este un act opțional, personal între părți, aceasta nu exclude dreptul organului de urmărire penală sau al instanței de judecată de a stabili și verifica dacă părțile confirmă împăcarea, dacă că consimțământul victimei este unul liber exprimat în cazul tranzacției de împăcare cu presupusul infractor. Mai mult la caz, împăcarea pentru capitolul IV din Partea specială, se va aplica ca excepție doar în cazul subiecților minori ce au săvârșit pentru prima dată o infracțiune, precum și doar în cazul infracțiunilor ușoare și mai puțin grave, care sunt într-un număr destul de redus. Astfel, se ia în considerare concomitent și principiul interesului superior al copilului în procesul penal, precum și standardele internaționale cu privire la justiția juvenilă, la promovarea alternativelor și dejudiciarizarea cauzelor cu minori.

II. Extinderea cercului de subiecți care cad sub incidența noțiunii de membru de familie

În conformitate cu articolele 24, 48¹ ale *Codului civil*, persoana fizică care a atins majoratul sau care a dobândit capacitate deplină de exercițiu pe altă cale legală și care, în urma unei boli mintale ori a unei deficiențe fizice, mintale sau psihologice, nu poate, în mod deplin, conștientiza acțiunile sale ori exprima voința poate beneficia de o măsură de ocrotire, instituită în funcție de starea sau situația sa. Măsurile de ocrotire pot fi contractuale (contractul de asistență, mandatul de ocrotire în viitor) și judiciare (ocrotirea provizorie, curatela, tutela). Asupra minorilor este aplicabil în continuare institutul tutelei - în vârstă de până la 14 ani și curatelei - la vârstă cuprinsă între 14 și 18 ani.

Având în vedere că persoanele sub ocrotire încadrează un cerc mai mare de persoane, decât cele sub curatelă și acestea pot figura printre potențiale victime ale violenței în familie, considerăm necesară ajustarea, în acest sens, a normelor legislative care definesc persoanele cuprinse în noțiunea membrului de familie. Astfel, la articolele 103 și 133¹ din *Codul penal* se introduce categoria persoanelor în privința cărora a fost instituită măsura de ocrotire.

III. Necesitatea redefinirii noțiunii de viol

În redacția actuală, violul este încadrat ca un raport sexual neconsimțit între 2 persoane de sex diferit. În timp ce în *Statutul Curții Penale Internaționale*, precum și în *Convenția de la Istanbul* în articolul 36 statuează că, violul reprezintă **actul de penetrare a oricărei părți a corpului victimei cu organul sexual, precum și penetrarea anală sau genitală a victimei cu orice obiect ori cu orice parte a corpului.**

Astfel observăm că, potrivit legislației Republicii Moldova, noțiunea de viol nu cuprinde elemente esențiale la calificarea faptei de viol. Conținutul acestei dispoziții, în afara raportului sexual, nu include și actul sexual oral sau anal (indiferent că este sau nu vorba de un act heterosexual sau homosexual).

Prin operarea modificărilor la articolul 171 din *Codul penal*, se propune ca **violul să reprezinte acțiunea de penetrare vaginală, anală sau orală de natură sexuală cu orice parte corporală sau obiect, comisă fie asupra victimei, fie de către victimă.** După cum e menționat supra, se propune un nou concept a noțiunii de viol drept cea mai gravă formă de atentare la libertatea și integritatea sexuală, astfel, ca să cuprindă inclusiv orice act heterosexual, homosexual ori act de penetrare sexuală ale părților corpului.

De asemenea, proiectul propune o variantă tip a infracțiunii cu circumstanțe agravante la aliniatele (2) și (3) a articolului 171. În calitatea de circumstanțe agravante se propune de a fi

prevăzute circumstanțe agravante care sunt la moment prevăzute în *Codul penal* (cu excepția celei prevăzute la lit.a)) și de completat cu o agravantă nouă - violul săvârșit cu bună-știință asupra unei persoane care nu a atins vârsta de 14 ani. Dispoziția actuală a art. 171 alin. (2) lit. a) urmează a fi abrogată, reprezentând renunțarea la instituția repetării de infracțiuni (tendință înaintată prin Legea nr. 277 din 18.12.2008 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova prin care s-a abrogat art. 186 alin. (4) CP în redacția din 2008). În rezultat, săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni de viol ar fi tratată în toate cazurile, fără excepție, după regulile concursului de infracțiuni.

Totodată, în proiectul respectiv nu se regăsește agravanta „soldată cu urmări grave”, deși Curtea Constituțională a Republicii Moldova s-a expus asupra textului „soldate cu urmări grave”. În DCC nr. 67 din 15.06.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 27g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 171 din Codul penal (alte urmări grave ale infracțiunii de viol) s-a menționat, în § 33, următoarele:

„[...]Curtea reține că există repere jurisprudențiale și acte ale Curții Supreme de Justiție, care ajută destinatarul legii să prevadă sensul textului contestat.”.

Referindu-se la „acte ale Curții Supreme de Justiție” Curtea Constituțională a menționat prevederile Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 17 din 7 noiembrie 2005, care în pct. 17 explică că „prin urmări grave în sensul prevederilor articolului 171 alin. (3) lit. f) din Codul penal se au în vedere sinuciderea, pierderea capacității de naștere normală (fără cezariană), graviditatea extrauterină, pierderea capacității de a duce o viață sexuală normală, precum și apariția gravidității în cazul contraindicațiilor medicale pentru naștere sau întreruperea sarcinii etc.”.

Raționamentele de mai sus au rezultat din prevederile în vigoare privind incriminarea infracții de viol în Codul penal – ca raport sexual.

Reieșind din scopul propus la modificarea componentei de viol, calificându-l drept un „act sexual” și nu un „raport sexual”, în circumstanțele de redefinire a violului, considerăm de a exclude, totuși, agravanta „alte urmări grave”, statistic observând inaplicabilitatea ei.

IV. Redefinirea noțiunii de consimțământ al victimei exprimat în cazul infracțiunilor ce atentează la libertatea și inviolabilitatea sexuală

Codul penal al Republicii Moldova, în cazul infracțiunilor de viol și acțiuni violente cu caracter sexual, restricționează consimțământul victimei prin aplicarea constrângerii fizice sau psihice a persoanei ori profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra sau de a-și exprima voința.

În acest sens este de menționat că darea consimțământului pentru un act sexual în cazul persoanelor majore și cu capacitate de exercițiu deplină este linia de demarcație dintre exercitarea libertății sexuale și atentarea la libertatea și inviolabilitatea sexuală.

Convenția de la Istanbul, statuează că **consimțământul trebuie dat voluntar, ca rezultat al liberului arbitru al persoanei, evaluat în contextul circumstanțelor înconjurătoare**. Legea penală tratează într-un alt mod consimțământul victimei, deși prevederile *Convenției de la Istanbul* în acest sens sunt mult mai benefice și oferă victimei posibilitatea de a fi protejată și în cazul în care constrângerea fizică și psihică nu a fost aplicată, însă în urma unor circumstanțe consimțământul acesteia este viciat.

Astfel, se propune definirea actului sexual neconsimțit și a acțiunilor cu caracter sexual neconsimțite întru excluderea oricăror interpretări extensive defavorabile victimelor și circumstanțelor care pot afecta consimțirea liberă a persoanei la efectuarea unui act sexual (a se vedea în proiect articolul 132² alineatul (3)).

V. Revizuirea conceptului de acțiuni neconsimțite cu caracter sexual, altele decât violul

Actele cu caracter sexual, în accepțiunea articolului 172 din *Codul penal* înglobează în sine homosexualitatea sau satisfacerea poftelor sexuale în forme perverse. Aceste acțiuni sunt de fapt o imitare a raportului sexual care vizează organele genitale al bărbatului sau femeii ori ale altor părți ale corpului, săvârșite pentru satisfacerea poftelor sexuale. În standardele internaționale orice penetrare sexuală neconsimțită a cavităților naturale ale persoanelor care implică organele genitale reprezintă deja un viol. Or, violul este cea mai gravă formă de atentare la libertatea și inviolabilitatea sexuală persoanei.

Astfel, se propune în redacție nouă articolului 172 din *Codul penal* încriminând orice acțiune cu caracter sexual neconsimțit sau cu consimțământul viciat al persoanei, altele decât violul.

Prin modificarea de la articolul 132² alineatul (2) din *Codul penal* în redacția propusă de prezentul proiect de lege, prin acțiuni cu caracter sexual se înțeleg orice alte modalități de obținere a unei satisfacții sexuale decât cele indicate în alin. (1), precum și altele decât cele care intră sub incidența art. 173, 287 din prezentul cod ori a art. 354 din *Codul contravențional*.

Definirea noțiunii de *acțiuni cu caracter sexual* reprezintă o definiție de rezervă în cazul definiției *actului sexual*, prin care s-ar înțelege toate modalitățile posibile de obținere a unei satisfacții sexuale - altele decât acțiunea de penetrare vaginală, anală sau orală de natură sexuală a corpului unei alte persoane cu orice parte corporală sau obiect - ar urma să fie catalogate ca acțiuni cu caracter sexual.

Totuși, acest lucru ar oferi un conținut extrem de larg și în același timp există riscul ca sub incidența acestei definiții să intre modalitățile de obținere a unei satisfacții sexuale (altele decât actul sexual), care, deși sunt neconsimțite, nu posedă gradul de pericol social al unei infracțiuni. Ne referim la: exhibarea în prezența victimei; asistarea(privirea) la actele sexuale întreprinse de victimă; atingerile indecente ale victimei; discuțiile cu caracter obscen sau cinic purtate cu victima referitor la actele sexuale; determinarea victimei să participe ori să asiste la spectacole pornografice; punerea la dispoziția victimei a materialelor cu caracter pornografic; automasturbația în prezența victimei; atingerea sau privirea obiectelor - cu predilecție de vestimentație - ce aparțin victimei; contemplarea unor lucruri neînsuflețite -îndeosebi nuduri reprezentate în tablouri, postere, statui etc. - care aparțin victimei, etc.

Conform legii în vigoare, unele dintre acțiunile sus-menționate, dacă nu sunt consimțite, ar putea fi calificate în baza art. 173 CP RM sau a art. 354 din *Codul contravențional*. Din aceste motive propunem o definire mai restrictivă a noțiunii de *acțiuni cu caracter sexual*.

a) La alineatul (2) se păstrează agravantele ce sunt la moment prevăzute în *Codul penal* cu includerea a unei agravante noi și anume: „acțiune cu caracter sexual [...] săvârșite cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă.

Ce ține de alineatul (3) se menționează că, se păstrează aceleași circumstanțe cu excepția circumstanțelor agravante: „au cauzat contaminarea intenționată cu virusul HIV” (transpusă în articolul 171 alineatul (3) din *Codul penal*) și „au provocat alte urmări grave”.

VI. Modificarea prevederilor articolelor 11, 173, 174, 175, 175¹, 177 din Codul penal

Cu referire la modificarea art. 11 din *Codul penal*, trebuie să menționăm că aceasta are drept scop extinderea ariei de protecție a statului și asupra persoanelor apatride care au domiciliu permanent pe teritoriul Republicii Moldova în conformitate cu art. 44 alin. (2) din Convenția de la Istanbul.

În același aspect, este de menționat că în legislațiile unor state este inclusă cerința dublei incriminări (alin.(1) §7 din *Codul penal* german, pct.1) alin.(2) §7 *Cod penal* estonian, alin.(2) art.113-7 din *Codul penal* francez). Astfel, lipsa dublei incriminări în conținutul normei de la alin.(3) art. 11 CP ar putea avea repercusiuni negative asupra investigării faptelor pretinse a fi infracționale. Cu alte cuvinte, va exista posibilitatea tragerii de mai multe ori la răspundere penală a unei singure persoane, în considerarea aceleiași infracțiuni, de către autorități judiciare aparținând unor state diferite. În asemenea

circumstanțe, venim cu propunerea de a modifica alin.(3) art. 11 CP astfel încât să prevadă expres dubla incriminare drept condiție pentru aplicarea principiului realității.

Totodată, cercetarea legislației altor state

Considerăm că modificarea propusă la art. 173 din Codul penal în noua redacție de incriminare a hărțuirii sexuale va contribui la aplicarea art. 173 Cod penal în corespundere cu principiul legalității. Totodată, efectul scontat este cel de reducere a erorilor de calificare a faptei de hărțuire sexuală.

Rațiunea agravării răspunderii penale în ipoteza prevăzută la alin.(2) art. 173 Cod penal (hărțuirea sexuală a minorilor) are ca premisă vulnerabilitatea sporită a minorului în cazurile de hărțuire sexuală. În condițiile în care o agravantă similară este prevăzută în art. 171 și 172 Cod penal, este firesc ca minorul să fie apărat mai bine împotriva hărțuirii sexuale.

Articolul 174 alineatul (1) se propune într-o nouă redacție astfel, încât să fie încriminat actul sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani.

Într-o redacție nouă se propune și articolul 175 din *Codul penal* și anume - Acțiunile cu caracter sexual săvârșite cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani. Considerăm nepotrivită sintagma „acțiuni perverse” utilizată în denumirea și conținutul articolul 175 din *Codul penal*, pentru că creează situații confuze în ansamblu cu celelalte componente de infracțiuni din Capitolul IV. La elaborarea conținutului dispoziției articolului 175, a servit reglementarea din articolului 22 din *Convenția de la Lanzarote*, care de altfel, denumește infracțiunea „Coruperea copiilor”. Codul penal Român, în articolul 202, a denumit infracțiunea – „Coruperea sexuală”. Însă, în conștiința juridică, termenul „corupție” este perceput numai în legătură cu infracțiunile săvârșite de persoanele cu funcție de răspundere (infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică). Deci, nu ar fi rațională înlocuirea unei surse de confuzie prin alta. De asemenea, nu și-ar găsi efectul nici folosirea termenului „pervertire” (utilizat în articolul 104 din *Codul penal din 1961*) în locul sintagmei „acțiuni perverse”.

În acest sens, e de menționat că în urma modificării a noțiunii de viol și acțiunilor cu caracter sexual altele decât violul, acțiunile perverse se vor regăsi în componența articolul 171 și articolul 172 din *Codul penal*.

Totodată, acțiunile de corupere sexuală a minorului urmează să fie realizate prin exhibare, atingeri indecente, discuții cu caracter obscen sau cinic purtate cu victima referitor la raporturile sexuale. Aceste incriminări vin să protejeze nu numai libertatea și inviolabilitatea sexuală dar și percepția minorului referitoare la actele sexuale.

Pentru asigurarea compatibilității cu standardele internaționale în domeniu este necesară revizuirea dispoziției art. 175¹ din *Codul penal*. *Convenția de la Lanzarote* consacră acestei probleme o normă distinctă, într-un articol aparte. Articolul 23 din *Convenția de la Lanzarote* a urmărit scopul incriminării anume a faptelor de acostare, în scopuri sexuale, a copiilor de către persoane necunoscute, care nu au altă posibilitate de a afla de vreun copil și de a-l ademeni în scopuri sexuale, decât folosind tehnologiile de comunicare și informare.

În sensul alinierii art. 175¹ din *Codul penal* la standardul menționat în *Convenția de la Lanzarote*, a fost exclus cuvântul „inclusiv” din alin. (1) al art. 175¹ din *Codul penal*. La articolul 175¹ alineatul (1), după cuvintele „unei întâlniri” se completează cu textul „, inclusiv prin intermediul rețelelor de comunicații electronice,”. Propunerea reiese din Opinia asupra art. 23 din *Convenția Lanzarote*, care a fost adoptată de Comitetul Lanzarote pe 17 iunie 2015, în care este prevăzut că: *Fenomenul general al grooming-ului online evoluează în paralel cu tehnologia informației și comunicațiilor. Prin urmare, înțelegerea acestui fenomen nu ar trebui să se limiteze la modul în care a fost comis la momentul redactării convenției, ci ar trebui înțeles și abordat în funcție de modul în care se manifestă la ziua de azi și ar putea evolua în viitor. Întrucât nu este*

posibilă o definiție statică a grooming-ului online, părțile trebuie să extindă criminalizarea și pentru cazurile în care fapta nu este urmată de întâlnire în persoană, ci este comisă doar online.

Modificarea art. 177 alin. (3) din Codul penal, are drept scop implementarea recomandărilor GREVIO privind dimensiunea digitală a violenței împotriva femeilor adoptată la 20 octombrie 2021, elaborată în spiritul unei aplicabilități mai eficiente ai Convenției de la Istanbul pentru statele membre. Astfel că noua componentă de infracțiuni va pedepsi acțiunea de răspândire a informației cu caracter sexual, alte imagini sau înregistrări cu conținut sexual inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale comise în scop de răzbunare, ură sau înjosire, a lezării onoarei și demnității persoanei.

VII. Modificarea articolului 201¹ din Codul penal

Componenta de infracțiune de la articolul 201¹ se completează cu o agravantă nouă care va prevedea o pedeapsă mai aspră pentru comiterea infracțiunii de violență în familie săvârșită cu bună știință față de un minor sau față de o femeie gravidă ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor.

În cazul sancțiunii la norma penală de violență în familie, aceasta este importantă la individualizarea pedepsei, având în vedere noua redacție propusă a art. 201¹ alineatul (1) din *Codul penal*. Totodată, în cazul ambelor norme, agravarea sancțiunii este necesară pentru a face posibilă aplicarea, la necesitate, a prevederilor art. 185 alin. (2) pct. 3) din *Codul de procedură penală*, referitoare la arestarea preventivă în cazul încălcării de către învinuit, inculpat a ordonanței de protecție a victimei violenței în familie. Or, urmare a modificărilor operate la art. 176, prin *Legea pentru modificarea unor acte legislative nr. 179/2018* (în vigoare 17.08.2018), arestarea preventivă se aplică numai persoanei care este învinuită, inculpată de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de 3 ani. Actualmente sancțiunea la art. 201¹ alineatul (1) din *Codul penal* și sancțiunea la art. 320¹ din *Codul penal* stabilesc pedepse cu închisoare pe un termen de până la 3 ani.

De asemenea, art. 201¹ alin. (2) din Codul penal se completează cu o nouă formă agravată, care constă pedepsirea violenței în familie săvârșite cu bună știință față de un minor sau față de o femeie gravidă ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dizabilității ori altui factor. Această modificare are drept scop alinierea la celelalte prevederi similare din cod, având în vedere vulnerabilitatea victimei în funcție de calitățile sale speciale.

VIII. Garantarea unui mecanism procesual de asigurare a drepturilor procesuale ale victimelor infracțiunilor cu privire la libertatea și integritatea sexuală

La acest capitol menționăm că un drept material poate fi efectiv asigurat doar prin instituirea unui mecanism procesual eficient, complex și echitabil.

Legea națională de procedură penală a fost supusă în repetate rânduri procesului de modificare și completare în vederea ridicării gradului de protecție a victimei infracțiunii. Spre deosebire de investigarea altor infracțiuni, investigarea infracțiunilor ce atentează la libertatea și inviolabilitatea sexuală a persoanei se deosebește prin specificul și caracterul sensibil al acestor infracțiuni. Pentru a asigura această proporționalitate dintre scopul procesului penal și realizarea efectivă a drepturilor victimei ce țin de viața privată a acesteia, legea procesuală urmează să conțină anumite garanții suplimentare pentru victimele infracțiunilor cu privire la libertatea și inviolabilitatea sexuală, precum și pentru victimele violenței în familie.

Potrivit legislației procesul-penal, drepturile victimei sunt prevăzute de articolul 78 din *Codul de procedură penală*. Totuși, considerăm că în cazul victimelor infracțiunilor de violență în

familie și cele privind viața sexuală urmează să le fie asigurate drepturile speciale, pentru a avea parte de un proces echitabil și de o reintegrare socială cât mai eficientă.

Lipsa asistenței juridice a victimei în cadrul dosarului penal are mai multe efecte negative pentru respectarea drepturilor și libertăților acesteia, transformând-o astfel doar într-un mijloc procesual de mișcare a procesului penal și nu într-un participant activ, drepturile căruia au fost grav lezate.

În acest context se propune ca drepturile victimei să fie completate cu dreptul de a da explicații în condiții prietenoase, în lipsa persoanei bănuite, să fie asistate, în condițiile legii, de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, să-i fie asigurate dreptul la intimitate și la protecția imaginii persoanele, să fie prestate servicii medicale, medico-legale, de asistență psihologică post-traumatică și consiliere în vederea recuperării fizice și psihosociale.

Aceste drepturi sunt inerente unei victime a infracțiunilor de violență în familie și celor cu privire la libertatea și integritatea sexuală, or acestea au influență asupra stării fiziologice și psihologice, suferind un șoc profund în urma celor trăite. Astfel, acordarea acestor drepturi suplimentare vor contribui la reabilitarea psiho-emoțională a victimei și la evitarea revictimizării acesteia.

Aceste drepturi, urmează a fi garantate și părții-vătămate, or plenitudinea drepturilor nu poate fi limitată de statutul procesual al persoanei.

Tot în acest sens, se propun operarea modificărilor la art. 109, 110¹, 113, 369, 371, din *Codul de procedură penală*, pentru a institui posibilitatea audierii victimei infracțiunilor cu privire la libertatea și integritatea sexuală în condiții speciale indiferent de vârsta acesteia.

În conformitate cu prevederile Convenției de la Istanbul de la art. 56 alin. (1) pct. g) statele părți trebuie să asigure pe cât e posibil evitarea contactului dintre presupul agresor și victima violenței. Această modificare are drept scop reducerea revictimizării victimei în cazul confruntării acesteia cu persoana bănuită sau învinuită.

Astfel, alin. (7) de la art. 113 din CPP nu este una imperativă, întrucât procurorul poate emite o ordonanță motivată în care în pofida solicitării victimei de a nu participa la confruntare să dispună măsura respectivă dacă se invocă circumstanțe importante pentru stabilirea adevărului care nu pot fi soluționate în alt mod.

Totodată, se propune completarea art. 215¹ din *Codul de procedură penală* cu textul „sau infracțiunilor cu caracter sexual” va institui posibilitatea victimelor infracțiunilor cu caracter sexual să beneficieze de măsuri de protecție similar victimelor violenței în familie.

IX. Asigurarea unui mecanism funcțional privind aplicarea măsurilor de protecție sub aspectul procedurii civile

Modificarea *Codului de procedură civilă* intervenită la art. 278² alin. (2) presupune instituirea posibilității instanței de judecată de a desfășura audierea victimei prin intermediul videoconferinței. În același timp, se propune ca audierea presupusului agresor să se desfășoare în absența victimei dacă aceasta din urmă solicită acest fapt. Aceste mecanisme aduc în concordanță legea națională cu standardele consfințite de Convenția de la Istanbul de la art. 56 alin. (1) lit. g) potrivit căruia statele trebuie să asigure, dacă este posibil, contactul dintre victime și agresori în imobilele instanțelor de judecată și ale agențiilor guvernamentale de aplicare a legii.

Totodată se propune modificarea *Codului de executare* în parte ace ține de executarea obligației de informare a victimelor violenței în familie despre expirarea termenului de detenție a

condamnaților pentru violența în familie în condițiile în care *Legea nr.45/2007* atribuie obligația de informare a victimelor despre eliberarea persoanei reținute sau condamnate autorităților abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie.

X. Modificările la Codul contravențional

Necesitatea modificărilor de la art. 454 din *Codul contravențional* derivă din faptul că multe cauze se examinează în termen îndelungat, uneori și peste un an de zile. În timp ce în instanța de judecată se examinau proceduri contravenționale, unii contravenienți pe aceste cauze continuau să manifeste intenționat comportament violent în raport cu membrii familiei. Prin urmare se impune judecarea în regim de urgență a cauzelor contravenționale în cazul contravențiilor prevăzute de art. 78¹ și art. 318¹.

Nu în ultimul rând propunem modificarea sancțiunii de la art. 318¹ din Codul contravențional pentru neexecutarea intenționată sau eschivarea de la executarea cerințelor ordinului de restricție de urgență prin eliminarea amenzii din lista de sancțiuni și substituirea acesteia cu munca neremunerată în folosul comunității. Raționamentul excluderii amenzii în calitate de sancțiune pentru această contravenție reiese din prevederea art. 48 alin. (2) din Convenția de la Istanbul, prin care obligă părțile să asigure faptul că orice amendă pe care un făptuitor este obligat să o plătească nu va crea dificultăți financiare în mod indirect pentru victimă.

În partea ce ține de executarea Adresei Curții Constituționale PCC-01/174g-2 din 18 ianuarie 2022, Curtea a constatat că există un consens științific că prostituția nu poate presupune prestarea de servicii sexuale online. Aceasta pentru că prestarea de servicii sexuale online nu implică practicarea de acte sexuale cu persoanele care beneficiază de serviciile prostituatei. Prestarea unor asemenea servicii nu implică contactul direct al corpului persoanei cu corpul celui care beneficiază de serviciile acesteia. Altfel spus, din moment ce lipsește un contact fizic, asemenea acțiuni, i.e. prestarea serviciilor sexuale online, nu intră sub incidența noțiunii de „prostituție”, ci a celei de „pornografie”. Menționăm că potrivit *Deciziei Curții Constituționale nr. 36/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 220 din Codul penal și a articolului 89 din Codul contravențional (proxenetismul și practicarea prostituției)* aceasta menționa că:

„36. Pe de altă parte, Curtea a constatat în analiza sa abstractă cu privire la previzibilitatea termenului contestat că în literatura de specialitate s-a subliniat că prin „prostituție” se înțelege practicarea de acte sexuale cu diferite persoane care beneficiază de serviciile prostituatei, aceasta urmărind să-și procure, pe o asemenea cale, mijloace de existență sau principalele mijloace de existență. O asemenea conotație se pretează sensului comun al termenului.

37. În același timp, există un consens științific că prostituția nu poate presupune prestarea de servicii sexuale on-line. Aceasta pentru că prestarea de servicii sexuale on-line nu implică practicarea de acte sexuale cu persoanele care beneficiază de serviciile prostituatei. Prestarea unor asemenea servicii nu implică contactul direct al corpului persoanei cu corpul celui care beneficiază de serviciile acesteia. Altfel spus, din moment ce lipsește un contact fizic, asemenea acțiuni, i.e. prestarea serviciilor sexuale on-line, nu intră sub incidența noțiunii de „prostituție”, ci a celei de „pornografie”. În cele din urmă, Departamentul de Drept Penal al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova, în opinia sa scrisă prezentată Curții, a menționat că produsul pornografic difuzat on-line poate reprezenta obiectul imaterial fie al infracțiunii prevăzute la articolul 208¹ „Pornografia infantilă” din Codul penal, fie al faptei prevăzute la articolul 90 „Producerea, comercializarea, difuzarea sau păstrarea produselor pornografice” din Codul contravențional. Astfel, alegerea normei concrete se va face, în fiecare caz, în funcție de faptul dacă este vorba de pornografie infantilă (articolul 208¹ din Codul penal) sau de cea adultă (articolul 90 din Codul contravențional).”

Prin urmare, produsul pornografic este susceptibil de difuzare online. Această regulă funcționează nu doar în cazul pornografiei infantile, ci și în cazul pornografiei adulte. Totodată, în niciunul din aceste acte, pornografia on-line (i.e. serviciile sexuale on-line) nu este privită ca formă a prostituției, cele două noțiuni având câmp de aplicare diferit. Astfel, în vederea armonizării legislației naționale se impune ajustarea artioclului 89 din Codul contravențional și completarea <i>Codului penal</i> cu articolul 220¹.
IV. Fundamentarea economico-financiară
Proiectul nu necesită cheltuieli suplimentare din contul bugetului de stat.
V. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ în vigoare
Pentru implementarea prevederilor prezentului proiect de lege nu va fi necesară modificarea altor acte normative.
VI. Respectarea transparenței decizionale
În scopul respectării prevederilor <i>Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional</i>, proiectul legii este plasat pe pagina web oficială a Ministerului Justiției www.justice.gov.md, compartimentul <i>Transparența decizională</i>, directoriul <i>Anunțuri privind inițierea elaborării actelor normative</i>. Proiectul a fost înregistrat în conformitate cu pct.179³ al Regulamentului Guvernului, aprobat prin HG nr.610/2018, în Registrul proiectelor de acte normative ale Guvernului cu nr. unic de înregistrare 205/MJ/2022, fapt ce a presupus demararea procedurii de avizare și consultare publică a acestuia. Obiecții și propuneri au prezentat mai multe instituții și reprezentanți ai societății civile, inclusiv Procuratura Generală, Ministerul Afacerilor Interne, Departamentul de drept penal al Universității de Stat din Moldova, Oficiul Avocatului Poporului, Centrul Național de Prevenire a Abuzului Față de Copii. Obiecțiile și propunerile prezentate au fost inserate în sinteza obiecțiilor și propunerilor, iar proiectul de lege a fost ajustat corespunzător. În temeiul pct. 201 din Regulamentul Guvernului aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 610/2018, prezentul proiect de lege a fost supus procedurii de avizare repetată. În cadrul procedurii de reavizare toate propunerile și obiecțiile prezentate au fost inserate în sinteza obiecțiilor aferentă proiectului.
VII. Expertiza anticorupție
Proiectul de lege a fost examinat de Centrul Național Anticorupție care prin raportul de expertiză anticorupție nr. ELO22/8077 din 07.07.2022 nu a constatat factori majori de corupție. Toate obiecțiile care argumentau existența factorilor de risc în textul proiectului au fost analizate și inserate în sinteza obiecțiilor la proiect. Astfel, în urma raportului de expertiză a fost ajustat textul dispoziției art. 173 (Hărțuirea sexuală) din Codul penal. În concluziile raportului de expertiză se menționează că „În cadrul procesului de elaborare au fost respectate prevederile legale cu privire la transparența în procesul decizional și proiectul corespunde normelor de tehnică legislativă. Proiectul corespunde interesului public general, deoarece va contribui la protejarea identității, vieții intime, relațiilor personale, familiale și private, inclusiv a libertății sexuale a tuturor persoanelor de pe teritoriul Republicii Moldova.”.

Ministru

Sergiu LITVINENCO